

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

У статті окреслено прикладний аспект міждисциплінарної інтеграції у професійній підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з батьками дітей дошкільного віку шляхом інтегрування змісту нормативних навчальних дисциплін. Основну увагу зосереджено на комбінуванні нових способів навчальної діяльності студентів з уже відомими способами шляхом перенесення знань та умінь у нову ситуацію на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

Взаємодія з батьками дітей дошкільного віку вимагає від педагогів фахових знань з курсу дошкільної педагогіки, вікової психології, фізіології, гігієни, методик викладання тощо. Навчання у ВНЗ забезпечує формування готовності кожного випускника до майбутньої професійної діяльності і "лише тоді розвиває і формує професійну свідомість, коли пізнавальна діяльність здійснюється на межі професійної, тобто пізнавальні дії зв'язуються з професійно-орієнтованими діями" [1: 64]. Тому під час навчання у ВНЗ студентам необхідно враховувати співвідношення між професійними знаннями, вміннями та розвитком професійно-особистісних якостей; основні види діяльності (просвітницька, пропедевтична, корекційна) майбутнього педагога та функції фахівця в означеному руслі; принципи просвітницько-консультативної взаємодії. Визначальним є міждисциплінарний підхід: інтегрування та структурування змісту підготовки майбутніх педагогів засобами нормативних навчальних дисциплін, педпрактики.

Способи реалізації міжпредметних зв'язків у професійній підготовці майбутніх фахівців висвітлено у дослідженнях А. Коломієць, І. Зверева, В. Федорової, Н. Борисенко, А. Усової, О. Пехоти, В. Семиченко та ін. Учені наголошують на тому, що міжпредметні зв'язки відображають наукові зв'язки в змісті нормативних навчальних дисциплін. Зокрема І. Зверев [2] зазначає, що варто розрізняти види міжпредметних зв'язків за їх функцією у формуванні понять: 1) використання раніше засвоєних понять під час вивчення змісту наступної дисципліни; 2) забезпечення наступності і перспективності в розвитку понять; 3) забезпечення єдності в інтерпретації наукових понять; 4) недопущення дублювання під час формування одних і тих самих понять під час вивчення різних предметів; 5) систематизація й узагальнення понять.

На необхідності формування вміння у педагога застосовувати теоретичні знання наголошує і психолог Ю. Кулюткін [3]. Він зазначає, що розв'язання педагогом практичних завдань потребує від нього вміння інтегрувати знання, здобуті в процесі вивчення навчальних дисциплін. Отож міжпредметні зв'язки у професійній підготовці майбутніх фахівців відображають інтегративні тенденції науки і практики, сприяють підвищенню наукового рівня навчання, формуванню умінь узагальнювати і переносити з різних наук і предметів у нову навчальну ситуацію.

Мета статті – розкриття прикладного аспекту інтегрування змісту нормативних навчальних дисциплін в професійній підготовці майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до роботи з батьками дітей дошкільного віку.

Результати аналізу навчальних планів спеціальності "Дошкільне виховання" свідчать, що комплекс навчальних дисциплін об'єднано єдиним консолідуючим стрижнем – особистістю дитини, віковими особливостями її навчання, виховання та розвитку.

Враховуючи той факт, що вміння виступають як приведені в дію знання, розуміючи і поділяючи думку про те, що особистість може діяти успішно і усвідомлено лише тоді, коли знає мету, вміє передбачати проміжні й кінцеві результати, характер і зміст діяльності [4: 98], зупинимось на аналізі змісту нормативних навчальних дисциплін задля актуалізації знань, умінь, формування особистісно-професійних студентів в сенсі готовності майбутніх педагогів до роботи з батьками дітей дошкільного віку.

Отож такі нормативні навчальні дисципліни як "Вступ до спеціальності", "Основи медичних знань і охорони здоров'я", "Педіатрія", "Теорія й технологія валеологічної освіти", "Основи дефектології та логопедії", "Дитяча психологія", "Педагогічна психологія", "Загальна психологія", "Дошкільна педагогіка", "Теорія та методика розвитку рідної мови дітей", "Методика образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей", "Основи природознавства з методикою викладання", "Література для дітей дошкільного віку", "Основи педагогічної майстерності", "Теорія та практика логопедії", "Культура мовлення та виразне читання", "Теорія та методика взаємодії ДНЗ з родинами" та ін. містять певну професійну зорієнтованість щодо взаємодії з батьками. У змісті кожної дисципліни виділено тематичні блоки, дотичні до проблем виховання та розвитку дітей в умовах сім'ї.

Курс "Дошкільна педагогіка" є основним з-поміж дисциплін професійної та практичної підготовки. Опанування його змістом спрямовано на засвоєння студентами основ сучасної педагогічної науки та формування педагогічних знань, умінь, навичок. З першого розділу курсу "Загальні засади дошкільної педагогіки" важливими є теми: "Значення дошкільного дитинства", "Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками", "Вікова періодизація та розвиток особистості дошкільника", "Роль дорослого в

розвитку дитини", "Вікові й індивідуальні особливості дітей" тощо. У них виокремлено такі основні поняття: суть педагогіки як науки, взаємозв'язок розвитку, виховання і формування особистості, принципи педагогічного процесу. Опрацьовуючи їх зміст, студент зосереджується на основних чинниках виховання, в т. ч. сімейного, як актуального. Вивчаючи ту чи іншу тему з означеної дисципліни, студентам варто розробляти відповідні рекомендації, підбирати літературу для батьків з певної теми. Наприклад, вивчаючи розділ "Виховання та розвиток дітей раннього віку", студенти ознайомлюються з вимогами до виховання дітей у ДНЗ і в умовах родини, можуть розробляти зміст консультацій для батьків з певної теми. Вивчаючи тему "Моральне виховання дошкільників", звертають увагу на методи їх виховання в сім'ї, важливість сімейних взаємовідносин. Майбутні педагоги можуть готувати консультації для батьків на теми: "Заохочення та покарання", "Капризування та впертість" тощо. Вивчаючи тему "Трудове виховання дошкільників" навчаються укладати поради для батьків дітей дошкільного віку на тему: "Маленький помічник", "Що повинна уміти дитина шестирічного віку" тощо.

Особливу увагу варто приділити темі: "Українська родинна педагогіка". Її мета полягає в ознайомленні студентів із народно-педагогічними поглядами на особливості сімейного виховання; поширенні досвіду родинного виховання. Головним аспектом цієї теми є питання розвитку виховних функцій сім'ї на основі утвердження авторитету батьків, почуттів подружнього обов'язку й честі сім'ї, а провідною ідеєю – використання народно-педагогічних засобів родинного виховання в сучасних умовах, пропаганда народного родинного досвіду виховання та навчання. Вивчення цієї теми передбачає розкриття наступних питань: народна педагогіка про роль сім'ї у вихованні дитини; принципи родинного виховання; зміст "материнського виховання" у сім'ї; соціально-педагогічний зміст традиційних родинних стосунків батьків і дітей в українській сім'ї; засоби та методи родинного виховання; народна педагогіка про підготовку молоді до сімейного життя; запровадження української етнопедагогіки в практику родинного виховання.

При вивченні розділу "Взаємодія інститутів родинного і суспільного виховання дітей дошкільного віку" важливого значення набуває вивчення тем "Форми і методи взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї", "Особливості сімейного виховання дошкільників", "Педагогічна культура батьків", "Батьківський авторитет", "Джерела становлення та особливості розвитку соціальної педагогічної роботи в Україні" та ін. Зокрема, відповідно до цього варто зосередитись на самостійному доборі та проведенні різних форм роботи з батьками: тренінгових занять, батьківських зборів, семінарів-практикумів, конференцій, бесід за круглим столом, консультативної взаємодії та ін.

У навчанні й вихованні дитини життя чільне місце посідає своєчасний і правильний розвиток мовлення, оскільки це впливає на формування вищої нервової діяльності, є основою формування розумового розвитку й мислення дитини. Тому важливого значення варто надавати вивченню дисципліни "Теорія та методика розвитку рідної мови дітей". Основну увагу привертає опрацювання таких тем, як "Становлення мови на першому році життя", "Розвиток мови дітей другого року життя" тощо. З метою розвитку умінь донесення аналогічних знань до батьків вихованців, студентам варто зосередитись на завданнях для самостійної роботи: розробити зміст консультації для батьків щодо особливостей розвитку мовлення дітей.

Аналогічно під час вивчення дисциплін "Методика образотворчого мистецтва з методикою керівництва зображувальною діяльністю дітей", "Основи природознавства з методикою", "Теорія і методика фізичного виховання", "Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень", "Методика музичного виховання", "Література для дітей дошкільного віку" зі змісту кожної дисципліни варто виокремлювати тематичні блоки щодо особливостей виховання та розвитку дітей. Враховуючи, що програми "Я-у-світі" та "Зернятко" орієнтують педагогів на виконання обов'язкової умови – виховання та розвиток дітей дошкільного віку у тісній взаємодії педагогів з родинами вихованців, в процесі опанування нових знань студентам варто зорієнтуватись на способи та методики донесення науково обгрунтованої інформації до батьків вихованців.

Наприклад, під час опрацювання теми "Методика проведення спостережень" студенти отримують завдання: розробити зміст консультації для батьків щодо спостереження за об'єктами чи явищами природи під час прогулянки. Майбутні фахівці усвідомлюють необхідність обгрунтування батькам психолого-педагогічного супроводу їхніх дій. Скажімо, розповідь та активна бесіда з малюком під час прогулянки розвивають його мовлення, сприяють розвиткові мислення, стимулюють увагу, уяву, сприяють налагодженню емоційного зв'язку, що інтенсивно впливає на біологічні процеси, які допомагають пристосуватися до стресових ситуацій у майбутньому, забезпечують формування "комплексу довіри" (налагодження позитивних взаємовідносин батьки-діти), який особливо актуалізується у підлітковому віці, попереджають прояви деструктивної поведінки дітей. Таке консультування націлює батьків на усвідомлене виконання ними своїх функцій та забезпечення основних потреб дитинства. Аналогічно – поради щодо розвитку художніх здібностей малюків, читання дітям творів художньої літератури, розвитку мовлення, збереження та зміцнення здоров'я дітей, повноцінного фізичного розвитку тощо

Під час опанування студентами дисципліни "Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень" особливу увагу варто звертати на опрацювання таких тем як "Сенсорна культура та розумовий розвиток дитини", "Ігри-заняття з дітьми дошкільного віку". Оскільки у навчанні й вихованні дитини-дошкільника чільне місце посідають дидактичні іграшки, підібрані за величиною, кольором, кількістю, співвідношенням частин тощо, завдання дорослого полягають у тому, щоб за допомогою дидактичних іграшок звернути увагу дитини на різні властивості предметів, навчити виконувати завдання на підбір за подібністю або розходженням. Ураховуючи вищезазначене, студентам потрібно укласти зміст консультацій для батьків на тему: "Знайомство з формою, величиною предметів", "Підбір іграшок для дітей", "Розвивальні ігри для малюків" та ін. Майбутнім вихователям варто усвідомити необхідність обґрунтування батькам психолого-педагогічного супроводу їхніх дій. Скажімо, заняття з дидактичними іграшками розвивають пізнавальну активність дітей. Наприклад, відкриваючи й закриваючи коробки, нанизуючи кільця на пірамідку мати (батько) допомагають дитині пізнати властивості предметів (маленький-великий), їхні якості (твердий-м'який, легкий-важкий), їхню кількість (один, багато, мало), їхню форму (куля, куб, коло, кільце і т.д.). Ігри з предметами ставлять дитину перед необхідністю запам'ятовувати і відтворювати способи дій, які були показані батьком (матір'ю), що сприяє розвитку в малюка пам'яті, мислення, уяви й інших психічних функцій, розвитку пізнавальної активності (допитливості), дрібної моторики пальців і координованих рухів рук, виховання вольових рис характеру тощо.

Важливим є курс "Вступ до спеціальності", зокрема його розділи й теми, які свідчать про детермінованість змісту педагогічних ідей, рівень ціннісних орієнтацій в соціокультурному розвитку, розвиток професійно-особистісних якостей.

Неабиякого значення варто приділяти вивченню дисципліни "Культура мовлення і виразного читання". Важливим вбачаємо вивчення кожної теми цього курсу. Проте особливого значення варто надавати правильності, чистоті, точності, логічності усного мовлення. Задля розвитку комунікативних умінь бажано виконувати вправи на розвиток уміння аналізувати техніку створення словесних образів під час педагогічної розповіді; розвинути уміння аналізувати зразки виразної розповіді педагога, визначати засоби виразності, прогнозувати педагогічний ефект виразного мовлення; виконувати вправи на встановлення емоційного контакту зі співрозмовником. Під час лабораторно-практичних занять студенти можуть розробляти та моделювали педагогічні ситуації індивідуальної бесіди на запропоновану тему. Така робота сприяє розвитку комунікативності, умінню налагоджувати стосунки з різними типами сімей.

Варто зазначити, що особливе місце відводимо курсу "Основи педагогічної майстерності". Значну увагу варто приділити підготовці студентів до моделювання педагогічних ситуацій, формуванню вміння спілкуватися з дітьми та їхніми батьками, вирішенню дилемних і проблемних завдань. Під час ділових та рольових ігор студенти вчаться застосовувати знання для вирішення практичних питань педагогічної діяльності, проектувати ці знання на реальні обставини з урахуванням індивідуальних особливостей усіх учасників конкретної ситуації. Поділяючи думку О. Пехоти [5: 25], при опануванні цієї дисципліни варто забезпечувати розвивальний характер і спрямовувати на максимальне задоволення інтелектуальних, духовних і професійних запитів і студента, і вкладача; орієнтуватись на розвиток педагогічних здібностей і педагогічного мислення; формувати педагогічну спрямованість особистості.

Згідно тверджень О. Пехоти [6: 178], яка вважає, що створення майбутнього професійного образу починається з вивчення і розуміння структури і сутності теоретичної моделі індивідуальності педагога, використання її як інструмента професійного самообстеження, майбутній педагог повинен навчитись розуміти себе. Для цього необхідно зрозуміти, яким він є на даний момент і які перспективи його професійного розвитку. Саме тому опанування курсу "Загальної психології", варто опиратись не лише на логіку науки, а й на логіку практичних потреб людини [6: 191].

Як зазначає В. Семиченко [7: 16], "студенти вивчають у вузах психологію як наукову дисципліну, як засіб опису деяких життєвих явищ і не оволодівають нею на рівні технологій взаємодії з учнями та саморегуляції". Учені наголошують [7: 187], що саме особистісна неготовність до виконання професійних обов'язків обмежує для значної частини випускників вищих навчальних закладів реалізацію свого індивідуального потенціалу в сукупності його природних і набутих складових, перешкоджає досягненню високих рівнів професійної майстерності, повній творчій самореалізації у професійній діяльності.

Знання з загальної психології є абстрактнішими порівняно з конкретно-методичними дисциплінами, що значно ускладнює їх практичне застосування. Отож у зміст психолого-педагогічних дисциплін студентам варто вводити моделювання конкретних прикладів взаємодії з батьками, аналіз педагогічних ситуацій, тренінгові заняття. Така робота полегшує засвоєння теоретичних знань та вводить орієнтири щодо їх застосування в майбутній практичній діяльності з батьками.

З аналогічних міркувань важливим вбачаємо вивчення дисциплін "Дитячої психології" та "Педагогічної психології". Зокрема, під час вивчення курсу "Педагогічна психологія" значну увагу варто зосередити на аспектах, що стосуються психологічних особливостей педагога, який спілкується з дітьми раннього віку, спілкування з батьками; стилю педагогічної діяльності тощо.

Таким чином, цільове інтегрування знань з нормативних навчальних дисциплін та комбінування нових способів діяльності (розробка змісту консультацій для батьків на основі вивченої теми) з уже відомими (опанування знаннями з тієї ж теми) шляхом перенесення знань та умінь у нову ситуацію сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх педагогів. Формуванню вмінь і навичок роботи з батьками сприяють лабораторно-практичні заняття в змодельованих умовах аудиторії на основі суб'єкт-суб'єктної взаємодії, а потім переносяться у реальні педагогічні умови під час практики в дошкільному навчальному закладі. Застосування вищезначеного у процесі засвоєння знань з будь-якого питання психології, педагогіки, теорії та методик викладання сприятиме глибшому усвідомленню майбутніми педагогами таких знань, первинному оволодінню вміннями їх практичного застосування. Теоретичне обґрунтування педагогічних умов реалізації особистісно-діяльнісного підходу в професійній підготовці майбутніх педагогів до роботи з батьками дітей дошкільного віку розглядаємо як тему для подальшого дослідження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Зверев И. Д. Межпредметные связи в современной школе / И. Д. Зверев, В. Н. Максимова. – М. : Просвещение, 1996. – 160 с.
2. Карпенко О. Г. Соціальний працівник : деякі аспекти професійної підготовки : [навчально-методичний посібник] / О. Г. Карпенко. – К. : Держ. ін-т розвитку сім'ї та молоді, 2007. – 144 с.
3. Кулюткин Ю. Н. Творческое мышление в профессиональной деятельности учителя / Ю. Н. Кулюткин // Вопр. психологии. – 1986. – № 2. – С. 21–30.
4. Лисенко Н. В. Еколого-педагогічна культура вихователя дошкільного закладу / Н. В. Лисенко. – Івано-Франківськ : "Плай" Прикарпатського університету ім. В. Стефаника. – 1994. – 243 с.
5. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій : [навч. посібник] / [Пехота О. М., Будак В. Д., Старева А. М., Нор К. Ф., Шуляр В. І., Михайлицька І. М., Манькусь І. В., Тихонова Т. В., Олексюк О. Є., Галицький О. І. ; [за ред. І. А. Зязюна, О. М. Пехоти]. – К. : Вид. А.С.К. 2003. – 240 с.
6. Пехота Е. Н. Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя : [монография] / Е. Н. Пехота ; [под общ. ред. И. А. Зязюна]. – К. : Вища школа, 1997. – 281 с.
7. Коломієць А. М. Міжпредметні зв'язки у контексті проблеми інтеграції / А. М. Коломієць, Д. І. Коломієць // Педагогіка і психологія професійної освіти. – Львів, 1999. – № 2. – С. 61–66.

Матеріал надійшов до редакції 15.02. 2011 р.

Борын Г. В. Междисциплинарная интеграция как средство подготовки будущих специалистов.

В статье проанализирована проблема междисциплинарной интеграции в профессиональной подготовке будущих воспитателей дошкольных учебных учреждений к работе с родителями детей дошкольного возраста путем интегрирования содержания учебных дисциплин. Определена сущность комбинирования новых способов учебной деятельности студентов с уже известными способами путем перенесения знаний и умений в новую ситуацию на основе субъект-субъектного взаимодействия.

Boryn H. V. The Cross-Disciplinary Integration as the Means of the Perspective Specialists' Preparation.

The article analyzes the issue of the cross-disciplinary integration in the professional preparation of the perspective tutors of the pre-school educational establishment to the parental work concerning pre-school children via the integration of the subjects' contents. The essence dealing with the combination of the new ways of the students' educational activity with the well-known ones through the knowledge and skills transfer into the new situation on the grounds of the subject-subject interactions is determined.